

УДК 352.001.731

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-270-3-50-53

БОНДАРЧУК М. К., ДЖУРИК Х. Б.
Національний університет «Львівська політехніка»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ДОХОДІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Метою роботи є окреслення ролі фінансових учасників в ефективній діяльності об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Водночас розроблена модель оцінювання доходів банків, страхових компаній і підприємств у складі об'єднаних територіальних громад забезпечить розвиток економічної науки і практики у сфері діяльності ОТГ. В результаті дослідження визначено інтегрований прибуток кожного з учасників об'єднаної територіальної громади від спільної їхньої участі у відповідний момент часу.

Ключові слова: об'єднані територіальні громади, доходи, банки, страхові компанії, фінанси, методи оцінювання.

BONDARCHUK M., DZHURYK Kh.
Lviv Polytechnic National University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ESTIMATION OF THE INCOME OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES

The purpose of the work is to outline the role of financial actors in the effective functioning of the united territorial communities (UTC). Effective financial support for the development of the territories of Ukraine is the main objective of decentralization and reform of the administrative-territorial system. It has been established that participation in UTCs of banks, insurance, leasing, trust, investment companies, etc. will facilitate financial interactions within UTC, as financial and credit institutions accumulate the main source of financing of the economy – money capital. In this context, it became necessary to develop theoretical and methodological approaches to assessing the incomes of different participants in UTC. A model for assessing the income of banks, insurance companies and enterprises within the combined territorial communities is developed, which will ensure the development of economic science and practice in the field of UTC activities. As a result of the study, the integrated income of each of the participants in the united territorial community was determined from their joint participation at the appropriate time. To solve the problems of financial development of UTC, issues of theoretical and methodical principles for the regulation of financial transformations of UTC, management of financial risks in UTC, diagnostics of possible crisis phenomena in the strategic development of UTCs, their emergence remain relevant.

Key words: united territorial communities, incomes, banks, insurance companies, finances, methods of evaluation.

Вступ. Важливу роль в діяльності об'єднаної територіальної громади відіграє фінансовий блок. До цього блоку можуть входити різні типи фінансово-кредитних установ: банки, страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні інститути (інвестиційні фонди та інвестиційні компанії), кредитні спілки, факторингові та лізингові компанії, фонди фінансування будівництва (фонд операцій з нерухомістю), ломбарди тощо. Однак для всіх них головною функцією є залучення капіталу до пріоритетних інвестиційних проєктів в ОТГ.

Роль цих установ у формуванні і функціонуванні ОТГ є надзвичайно важлива. Фінансово-кредитні установи функціонують в ОТГ у трьох основних напрямках, що впливає на специфічні особливості їх діяльності: акумулювання вільного капіталу підприємств і грошей населення ОТГ; надання позичкового капіталу підприємствам і державі; володіння фінансовим капіталом.

У зв'язку з цим, виникають питання щодо розроблення теоретико-методичних підходів до оцінювання доходів підприємств, банку, страхової компанії при їх спільній співпраці в ОТГ.

Аналіз досліджень та публікацій. Вітчизняна школа фінансового оцінювання діяльності об'єднаних територіальних громад розвивається на основі досліджень І. Бланка, І. Алексєєва, О. Амоші, Б. Андрушківа, М. Білопольського, Д. Васильківського [3], М. Войнаренка [3], М. Кизима, М. Козоріз, О. Кузьміна, А. Крисоватого, М. Крупки, Т. Куценка [8], В. Нижника [3], Т. Смовженко, О. Тимошенка [13], О. Мороза, Н. Хрущ, А. Череп та багатьох інших вчених.

Серед сучасних досліджень даної проблеми слід виділити роботи Боронос В. [1], Гончар О. [5], Дем'янчук О. [6], Пальчук В. [11], Хістева О. [13] та багатьох інших вчених і практиків, які по-різному оцінюють роль і значення, функції і завдання фінансово-кредитних учасників ОТГ.

Метою дослідження є по-перше, визначення ролі банків, страхових компаній у складі об'єднаних територіальних громад, по-друге, окреслення і побудова моделі, яка враховуватиме отримання доходів кожним учасником ОТГ при їх спільній співпраці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне фінансове забезпечення розвитку територій України є основною метою при децентралізації та реформі адміністративно-територіального устрою. Відтак, встановлено [2; 3; 7; 9; 12], що роль фінансово-кредитних учасників і підприємств у складі ОТГ є вирішальною.

Роль банків у складі ОТГ полягає в наступному:

– комерційні банки інтегрують діяльність трьох структур: фінансову (банк, страхова компанія, інвестиційна компанія, пенсійний фонд, консалтингова фірма, брокерські контори, зовнішньоекономічні

підрозділи); виробничу (виробничі підприємства) і комерційну (зовнішньоторговельні компанії, транспортна компанія тощо). Банки – суб'єкти ОТГ отримують можливість суттєво знизити ризик інвестицій за рахунок контролю за користувачами кредитів та участі в розробці бізнес-планів;

– банки можуть сприяти вигідним діловим контактам підприємств і організацій, що входять до складу ОТГ;

– банки можуть ефективно мобілізувати, розподіляти і перерозподіляти і тимчасово вільні грошові кошти всіх суб'єктів ОТГ для досягнення найкращого кінцевого господарського результату ОТГ в цілому;

– банки зацікавлені в постійному удосконаленні та регулюванні джерел грошових коштів в рамках ОТГ;

– банки є основним інструментом залучення іноземних інвестицій.

Інвестиційна діяльність страхової компанії ОТГ виступає одним із головних факторів забезпечення її ефективного функціонування, зокрема добре організована інвестиційна діяльність:

– визначає можливість надання страхових послуг за рахунок формування достатнього обсягу страхових резервів;

– забезпечує в певній мірі якість страхових послуг і визначає ринкову позицію страховика;

– впливає на вартість страхового продукту і фактичне виконання зобов'язань страховиком, обумовлене строком страхових виплат;

– дає можливість власникам страхових компаній розвивати бізнес: за рахунок інвестування страхових резервів відбувається нагромадження коштів для збільшення власних ресурсів.

У розвинутих країнах світу страхові компанії за обсягами інвестицій в економіку (і, зокрема) перевищують загальнонаціональних інвесторів – банки й інвестиційні фонди [2; 3]. Така ситуація є реальною, оскільки обсяг страхових резервів і термін їх розміщення перетворюють страхові компанії у найпотужніші фінансово-кредитні інститути.

Однією з можливих тенденцій співпраці фінансового сектора ОТГ є активна взаємодія і навіть об'єднання банків і страхових компаній.

Доведено, що тісній співпраці банків і страховиків сприяє: необхідність акумулювати всі грошові потоки в одній системі, можливість значного розширення клієнтської бази, можливість надання повного спектру послуг, диверсифікація капіталу, підвищення норми прибутковості інвестиційних ресурсів, можливість використання регіональної мережі установ, збільшення прибутку банку у вигляді комісійних від продажу страхових продуктів і ін. У цьому контексті виникла необхідність розроблення теоретико-методичних підходів до оцінювання доходів різних учасників ОТГ. Виходячи з наукових робіт [1; 3–5; 8; 11; 13], автори дослідження змоделивали цей процес наступним чином. Нехай до складу елементарного ОТГ входять: підприємство А – виробник основної продукції, підприємство В – споживач основної продукції, комерційний банк – Б, страхова компанія – СК.

Підприємство-виробник А має необхідні ресурси та виробничі потужності і виробляє продукцію, яка має стійкий попит на стабільному ринку.

Підприємство В є споживачем продукції a , яку використовує або як напівфабрикат для виробництва на її основі своєї власної продукції, яку потім реалізує на ринку, або просто просуває куплену у підприємства А продукцію на ринку. Дохід В залежить від умов купівлі a у виробника, при цьому підприємству В вигідно купувати її саме у А, оскільки це дешевше. Відтак, важливо, що підприємство-споживач В має своїх покупців і дохід від продажу a , і в результаті цей дохід тим вищий, чим вигіднішими для В є умови купівлі продукції a у виробника А.

Комерційний банк Б має у розпорядженні вільні фінансові ресурси $x(t)$, якими він керує на власний розсуд. Водночас, банк має різні можливості вкладення капіталу з метою збільшення свого прибутку: надання кредиту підприємству А під відсотки r з метою зменшення його виробничих витрат або придбання додаткової частки власності В, що дозволяє банку мати право на додаткову частку прибутку В, чи просто розміщення коштів на ринку капіталу.

Страхова компанія СК теж має у розпорядженні вільні фінансові ресурси і має різні можливості вкладення капіталу з метою збільшення свого прибутку: придбання додаткової частки власності, надання кредиту учасникам ОТГ, розміщення грошових коштів на фінансовому ринку тощо.

В результаті у моделі враховано, що ринкова вартість підприємства В і вільні фінансові ресурси банку та страхової компанії є постійними величинами у будь-який момент t . У цьому контексті оцінювалися доходи підприємств, банку, страхової компанії при їх спільній співпраці в ОТГ. Для певного фіксованого моменту t ($t \in [t_0, T]$) визначався можливий дохід кожного з учасників ОТГ. Водночас враховано, що для будь-якого ОТГ податкові відрахування не змінюють результатів дослідження, тому для спрощення висновків у подальших дослідженнях податкові відрахування не розглядаються.

Нехай $y_0(t)$ – оптимальний обсяг продукції, яка випускається у момент t . Частина цієї продукції в обсязі $y(t)$ ($y(t) \leq y_0(t)$) підприємство А продає споживачу В, а решта продукції a в обсязі $\Delta y(t) = y_0(t) - y(t)$ реалізує на ринку. Потрібно знайти співвідношення між обсягами $y(t)$ та $y_0(t)$, яке в момент t є найвигіднішим для всіх учасників ОТГ. Дохід виробника А у момент t від торгівлі з підприємством В складає $D_1(t) = c_1 y(t)$, а дохід від торгівлі на ринку – $D_2(t) = c_2 \Delta y(t)$. При цьому c_1 – ціна продажу a споживачу В, а c_2 – ціна продажу a на ринку.

З урахуванням питомих витрат $w(x(t), y(t))$ ціна c_1 продажу продукції a споживачу B виглядатиме таким чином:

$$c_1 = w(x(t), y_0(t)) + \xi_1 [c_0 - w(x(t), y_0(t))], \quad \text{де } \xi_2 = \text{const}, 0 \leq \xi_2 \leq 1. \quad (1)$$

Відтак, дохід виробника A у момент t від торгівлі з підприємством B складає:

$$D_1(t) = c_1 y(t) = [\xi_1 c_0 + (1 - \xi_1) w(x(t), y_0(t))] y(t). \quad (2)$$

Ціна c_2 продажу продукції a на ринку в обсязі $\Delta y(t)$ розраховуватиметься:

$$c_2 = w(0, y_0(t)) + \xi_2 [c_0 - w(0, y_0(t))]. \quad (3)$$

Відповідно дохід виробника A у момент t від торгівлі на ринку в обсязі $\Delta y(t)$ розраховуватиметься:

$$D_2(t) = c_2 \Delta y(t) = [\xi_2 c_0 + (1 - \xi_2) w(0, y_0(t))] \Delta y(t). \quad (4)$$

Такий дохід $(D_1(t) + D_2(t))$ має підприємство A у момент часу $t \in [t_0, T]$ від торгівлі своєї продукції.

В результаті дослідження визначено інтегрований прибуток кожного з учасників об'єднаної територіальної громади від спільної їхньої участі у момент часу $t \in [t_0, T]$.

Отже, прибуток виробника A у момент часу t , який позначатиметься як $P_A(t)$ і враховує дохід підприємства A $(D_1(t) + D_2(t))$, питомі витрати $w(x(t), y_0(t))$, суму банківського кредиту $K_B(t)$, банківську відсоткову ставку r_B , суму кредиту страховика $K_{СК}(t)$, відсоткову ставку за кредитом страховика $r_{СК}$, представимо у вигляді:

$$P_A(t) = (D_1(t) + D_2(t)) - w(x(t), y_0(t)) - (1 + r_B) K_B(t) - (1 + r_{СК}) K_{СК}(t) \quad (5)$$

Прибуток підприємства B у момент часу t , який позначатиметься як $P_B(t)$.

Разом з цим враховується, що з самого початку роботи в ОТГ банк володіє деякою часткою α_0 ($0 < \alpha_0 < 1$) власності підприємства B . Тоді:

$$P_B(t) = (1 - \alpha_0) [c_0 y(t) - c_1 y(t)] \quad (6)$$

Прибуток банку B у момент часу t , який позначатиметься як $P_B(t)$ враховує відсотки за кредит $K_B(t)$ і частку α_0 прибутку підприємства B :

$$P_B(t) = \alpha_0 [c_0 y(t) - c_1 y(t)] + r K_B(t). \quad (7)$$

Прибуток страховика $СК$ у момент часу t , який позначатиметься як $P_{СК}(t)$ враховує відсотки за кредит $K_{СК}(t)$:

$$P_{СК}(t) = r K_{СК}(t). \quad (8)$$

Висновки і перспективи подальших досліджень. В діяльності об'єднаних територіальних громад виникла тенденція у співвідношенні між власними та залученими джерелами фінансування підприємств, яка характеризується більшою залежністю підприємств від фінансово-кредитних установ і ринку позичкових капіталів. Звідси, зміни у співвідношенні власних і залучених джерел фінансування підприємств ОТГ сприяють тісній інтеграції банківського і промислового капіталу. Об'єднання капіталу і зосередження адміністративних функцій в ОТГ дасть змогу ефективніше реалізувати значні фінансові проекти та реагувати на зміну ринкової кон'юнктури. Встановлено, що участь у складі ОТГ банків, страхових, лізингових, трастових, інвестиційних компаній тощо полегшить фінансову взаємодію всередині ОТГ, позаяк у фінансово-кредитних установах акумулюється основне джерело фінансування економіки – грошовий капітал. Обґрунтовано, що діяльність банків у складі ОТГ є доволі перспективною для розвитку та забезпечення фінансової стійкості, адже в них концентруються грошові кошти, депозити, розрахунки, цінні папери та інші активи суб'єктів ОТГ. Водночас, наявність у складі ОТГ страхового підрозділу дозволить зменшити ризик діяльності сформованих ОТГ, зокрема підвищити надійність господарських операцій, підтримати неперервність виробничої та збутової діяльності підприємств.

Запропонована модель оцінювання доходів, які отримані кожним учасником ОТГ при їх спільній співпраці забезпечуватиме і наукові, і практичні напрями реалізації фінансової політики ОТГ.

Для вирішення проблем фінансового розвитку ОТГ актуальними залишаються питання розроблення теоретичних і методичних засад щодо регулювання фінансових трансформацій ОТГ, управління фінансовими ризиками у ОТГ, діагностики можливих кризових явищ при стратегічному розвитку ОТГ, їх виникнення.

Література

1. Борнос В. Оцінка ролі фінансового потенціалу регіону в дослідженні стійкості економічного розвитку території / В. Борнос // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2011. – № 2. – С. 76.
2. Bondarchuk M. Management of sanitation innovations as a part of economic security industrial and financial group: [Security of the XXI century: national and geopolitical aspects: [collective monograph] / [M. Bondarchuk, M. Bubyk, O. Vivchar] in edition I. Markina. – Prague. – Nemoros s.r.o. – 2019. – Czech Republic. – 500 p.
3. Васильківський Д. Кластерна політика як чинник підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем / Д. Васильківський, М. Войнарченко, В. Нижник // Вісник економічної науки України, 2017.
4. Возняк Г. Фінансовий потенціал регіону та проблеми його оцінки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm.

5. Гончар О. І. Теоретичні засади формування ефективної системи управління економічним потенціалом підприємства / О. І. Гончар, К. Я. Мельничук, М. В. Гончар // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – № 6(1). – С. 207–209. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_6\(1\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_6(1)_40).
6. Дем'янчук О. Структурні фінансові потенціали адміністративно-територіальної одиниці / О. Дем'янчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 25. – С. 95–103.
7. Джурик Х. Б. Зарубіжний досвід фінансування місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Х. Б. Джурик // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2018. – № 12. – 69–74. – Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua>
8. Куценко Т. Ф. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд [Електронний ресурс] / Т. Ф. Куценко, С. Ю. Дударенко // Економіка та держава. – 2017. – № 3. – С. 64–70. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_3_15
9. Матвеева О. Інституціоналізація фінансового забезпечення місцевого самоврядування в умовах децентралізації управління / О. Матвеева // Державне управління. – 2012. – № 2 (38). – С. 10–16.
10. North D. C., Thomas R. P. The Rise of the Western World: A New Economic History. Cambridge, 1973. 355 p.
11. Пальчук В. Розвиток економічного потенціалу громад у рамках реформи з децентралізації [Електронний ресурс] / В. Пальчук // Україна: події, факти, коментарі. – 2018. – № 11. – С. 38–50. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr11.pdf>.
12. Тимошенко О. Фінансовий потенціал як основа соціально-економічного розвитку територіальної громади / О. Тимошенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 1 (13). – С. 123–126.
13. Хістева О. Фінансовий потенціал регіону: теорія і практика [Електронний ресурс] / О. Хістева. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Tiru/2012_34/Histeva.pdf.

References

1. Boronos V. Otsinka roli finansovoho potentsialu rehionu v doslidzhenni stiiikosti ekonomichnoho rozvytku terytorii. Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia «Finansy i kredyt». 2011. № 2. S. 76–85.
2. Bondarchuk M. Management of sanitation innovations as a part of economic security industrial and financial group: [Security of the XXI century: national and geopolitical aspects: [collective monograph] / [Bondarchuk M., Bublyk M., Vivchar O.] in edition I. Markina. – Prague. - Nemoros s.r.o. – 2019.- Czech Republic.- 500 p.
3. Vasylykivskiy D., Voinarenko M., Nyzhnyk V. Klasterna polityka yak chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia sotsialno-ekonomichnykh system. - Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, 2017
4. Vozniak H. Finansovyi potentsial rehionu ta problemy yoho otsinky. URL: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm.
5. Honchar O. I. Teoretychni zasady formuvannia efektyvnoi systemy upravlinnia ekonomichnym potentsialom pidpriemstva / O. I. Honchar, K. Ya. Melnychuk, M. V. Honchar // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. - 2018. - № 6(1). - S. 207-209. - Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_6\(1\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_6(1)_40).
6. Demianchuk O. Skladovi finansovoho potentsialu administratyvno-terytorialnoi odynytsi. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiiia». Seriiia «Ekonomika». 2014. Vyp. 25. S. 95–103.
7. Dzhuryk Kh.B. Zarubizhnyi dosvid finansuvannia mistsevoho samovriaduvannia / Elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk «Modern Economics», №12 (2018), 69-74. – Rezhym dostupu: <https://modecon.mnau.edu.ua>
8. Kutsenko T.F. Obiednani terytorialni hromady v Ukraini: korotkyi analitychnyi ohliad [Elektronnyi resurs] / T. F. Kutsenko, Ye. Yu. Dudarenko // Ekonomika ta derzhava. - 2017. - № 3. - S. 64-70. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_3_15
9. Matveieva O. Instytutsionalizatsiia finansovoho zabezpechennia mistsevoho samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii upravlinnia. Derzhavne upravlinnia. 2012. № 2 (38). S. 10–16.
10. North D.C., Thomas R.P. The Rise of the Western World: A New Economic History. Cambridge, 1973. 355 p.
11. Palchuk V. Rozvytok ekonomichnoho potentsialu hromad u ramkakh reformy z detsentralizatsii [Elektronnyi resurs] / V. Palchuk // Ukraina: podii, fakty, komentari. – 2018. – № 11. – S. 38–50. – Rezhym dostupu: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr11.pdf>.
12. Tymoshenko O. Finansovyi potentsial yak osnova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorialnoi hromady. Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy. 2012. № 1 (13). S. 123–126.
13. Khistieva O. Finansovyi potentsial rehionu: teoriia i praktyka. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Tiru/2012_34/Histeva.pdf.

Рецензія/Peer review : 25.04.2019

Надрукована/Printed : 11.06.2019
Прорецензовано редакційною колегією